

**ΤΑΞΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΣΤΗ ΔΙΑΣΩΣΗ ΤΟΥ ΦΥΣΙΚΟΥ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ**

του Μπάμπη Ζιώγα

**1. ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ: ΠΟΙΟΣ ΚΑΤΑΣΤΡΕΦΕΙ
ΤΟΝ ΠΛΑΝΗΤΗ ΚΑΙ ΠΟΙΟΣ ΤΟΝ ΥΠΕΡΑΣΠΙΖΕΤΑΙ**

Αποτελεί καθολική διαπίστωση ότι τις τελευταίες δεκαετίες το περιβάλλον, τόσο σε πλανητικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο, δέχεται όλο και μεγαλύτερες καταστροφικές επιδράσεις από τον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής. Η ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων στον καπιταλισμό έφθασε σε επίπεδο που επιτρέπουν πολύ βαθιές και εκτεταμένες επιδράσεις στη φύση. Όμως, αυτές γίνονται με κίνητρο το επιχειρηματικό καπιταλιστικό κέρδος, στο οποίο θυσιάζεται η μακρόχρονη πρόβλεψη των αρνητικών συνεπειών, φυσικών και κοινωνικών.

Στις συνθήκες της μεγάλης παραγωγής, με τις τεράστιες δυνατότητες των πολύ αναπτυγμένων τεχνολογικά μέσων παραγωγής, το ανελέητο κυνήγι του κέρδους από το μεγάλο κεφάλαιο, τα διεθνικά μονοπώλια προκαλεί τεράστιες καταστροφές στον πλανήτη. Παρά τα τεράστια επιστημονικά και τεχνολογικά επιτεύγματα το ένα τρίτο του πλανήτη είναι καταδικασμένο να λιμοκτονεί, να ζει (όσοι επιβιώνουν) σε άθλιες συνθήκες. Φυσικές καταστροφές, υπερθέρμανση του πλανήτη, μείωση της προστατευτικής ασπίδας του όζοντος, εξάντληση φυσικών πόρων, καταστροφή δασών, επικίνδυνοι για την ανθρωπότητα γενετικά τροποποιημένοι οργανισμοί, πυρηνικά και τοξικά απόβλητα, επικίνδυνα διατροφικά προϊόντα, ατμοσφαιρική ρύπανση, καταστροφή οικοσυστημάτων και ρύπανση φυσικών αποθεμάτων και ακόμη στρατιωτικές επεμβάσεις και υποκίνηση εμφυλίων συγκρούσεων, είναι μερικά μόνο αποτελέσματα του σύγχρονου καπιταλιστικού τρόπου ανάπτυξης.

Η πορεία, όμως, αυτή δεν είναι μονόδρομος. Η μεγάλη ιστορική κατάκτηση του αιώνα που πέρασε, ο Σοσιαλιστικός τρόπος παραγωγής, έδωσε τα φύτρα, την προοπτική μιας εντελώς διαφορετικής σχέσης ανθρώπου και φύσης. Η κοινωνική ιδιοκτησία στα μέσα παραγωγής, ο κεντρικός σχεδιασμός της οικονομίας με κέντρο τη συνολική ευημερία των εργαζομένων, ο σχεδιασμός των χρήσεων της γης που ανήκει σε όλη την κοινωνία, η προώθηση της έρευνας και η επιλογή των βέλτιστων τεχνολογιών με γνώμονα τη διαρκή και σε βάθος χρόνου ικανοποίηση των λαϊκών αναγκών, αποτελούν τη μόνη σταθερή βάση για μια πιο αρμονική επίδραση του ανθρώπου στη φύση, για μια πιο συμβατή προς τις ισορροπίες του οικοσυστήματος διαμόρφωση του ανθρώπινου περιβάλλοντος. Και όλα αυτά συνδυασμένα με την εξάλειψη των πολέμων, την πολιτιστική ανάπτυξη, την καλλιέργεια της αλληλεγγύης μεταξύ των λαών, αναδείχνουν και από τη πλευρά της προστασίας του περιβάλλοντος, όχι μόνο την επικαιρότητα αλλά και την ιστορική αναγκαιότητα του Σοσιαλισμού.

2. Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΙΚΗ ΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΜΟΝΟΠΩΛΙΩΝ

Η δυνατότητα των διεθνικών μονοπωλίων να αναπτύσσουν με ευνοϊκούς γι' αυτά όρους τις ληστρικές για το περιβάλλον και τους φυσικούς πόρους δραστηριότητες, διασφαλίζεται μέσα από ένα πλήθος διεθνών και εθνικών νομικών ρυθμίσεων (Συνθηκών, Πρωτοκόλλων, Συμφωνιών, Οδηγιών, Νόμων κ.ο.κ.) που θεσπίζουν οι πολιτικοί εκφραστές τους, διεθνείς οργανισμοί και κυβερνήσεις. Βασικό κριτήριο των ρυθμίσεων αυτών παραμένει πάντα η μεγιστοποίηση των κερδών, η οποία κυριαρχείται από «αρχές» όπως: «Ανταγωνιστικότητα» (το ξεζούμισμα δηλαδή των εργαζομένων), «εμπορευματοποίηση» (κάθε κοινωνική ανάγκη υποταγμένη στη κοινωνική σχέση του κεφαλαίου, ικανοποιείται δηλαδή μόνο μέσω της αγοράς, ως εμπόρευμα) και «ο ρυπαίνων πληρώνει» (δηλαδή ο ρυπαινόμενος πληρώνει το κόστος της όποιας αντι-ρύπανσης και ο ρυπαίνων πληρώνεται, μέσω κινήτρων για να περιορίσει τη ρύπανση). Αποτέλεσμα των ρυθμίσεων αυτών, άρρηκτα δεμένων με τον καπιταλιστικό τρόπο ανάπτυξης, είναι να μεγαλώνει καθημερινά, παρά τα όποια μέτρα ανάσχεσης παίρνονται, η περιβαλλοντική υποβάθμιση και παραπέρα απειλή κατά του πλανήτη και των ανθρώπων που τον κατοικούν και θα ήθελαν να συμβιώσουν μαζί του.

Ειδικότερα: ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΟΡΥΚΤΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΩΝ ΠΟΡΩΝ

Η παγκόσμια αγορά ενέργειας κυριαρχείται σήμερα από δέκα κολοσσούς. Στις ΗΠΑ, πέντε εταιρείες ελέγχουν το 41% της εγχώριας έρευνας και παραγωγής πετρελαίου, το 47% των εγχώριων διυλιστηρίων και το 61% της εγχώριας αγοράς λιανικών πωλήσεων. Τα καθαρά κέρδη των πέντε αυτών εταιρειών αυξήθηκαν από 16 δισ. δολάρια το 1999 στα 40 δισ. το 2000 (αύξηση 146%) και, παραπέρα, στο 1ο τρίμηνο του 2001 κατά 38%. Τα παραπάνω στοιχεία πιστοποιούν μια εξαιρετικά ισχυρή συγκεντροποίηση και κερδοφορία του κεφαλαίου στη βιομηχανία παραγωγής και εμπορίας πετρελαίου, η οποία, όπως όλοι γνωρίζουμε, στηρίζεται σε στρατιωτικές επεμβάσεις, καθεστώτα - μαριονέτες και ωμές παρεμβάσεις στις εσωτερικές υποθέσεις άλλων χωρών. Ως αποτέλεσμα των παραπάνω, τα πεπερασμένα, έτσι και αλλιώς, ορυκτά ενεργειακά αποθέματα του πλανήτη μειώνονται με αυξανόμενους ρυθμούς γεγονός που φέρνει όλο και πλησιέστερα την κορύφωση, σε παγκόσμιο επίπεδο, της παραγωγής πετρελαίου. Επεται, βέβαια, και η σειρά του φυσικού αερίου.

Παρόλα αυτά, τα μονοπώλια συνεχίζουν ακάθεκτα τη λεηλασία των ορυκτών ενεργειακών πόρων, πολύτιμου στοιχείου για τη διατήρηση των επόμενων γενεών, από κοινού με την ορθολογική ανάπτυξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Με τη δημιουργία όλο και περισσότερων τεχνητών αναγκών, με την ενσωμάτωση όλο και περισσότερων υλικών και ενεργειακών πόρων σε προϊόντα που όλο και συντομότερα μεταλλάσσονται σε απόβλητα, αφού η παραγωγή γίνεται με κίνητρο το κέρδος και όχι την κοινωνική ευημερία, εξαντλούνται με επιταχυνόμενους ρυθμούς τα φυσικά αποθέματα της Γης, ενώ προηγείται η ρύπανση σημαντικού μέρους της. Μερικά παραδείγματα είναι χαρακτηριστικά:

● Για να παραχθεί το καλαμπόκι μιας κονσέρβας που περιέχει 270 θερμίδες, καταναλώνεται ενέργεια 2.790 θερμίδων (μηχανήματα, λιπάσματα, ζιζανιοκτόνα), μη συμπεριλαμβανομένης της ενεργειακής κατανάλωσης για τη μεταφορά της. Μια ορθολογική διαχείριση της αγροτικής παραγωγής, σε καθεστώς σχεδιασμένης,

σοσιαλιστικής οικονομίας, θα είχε ασφαλώς να επιδείξει θετικότερο ενεργειακό αποτέλεσμα.

● Η ρύπανση στις ΗΠΑ εξαιτίας της διαρροής του αζώτου από τα πετροχημικά λιπάσματα είναι υπεύθυνη για το ένα τρίτο της ρύπανσης των νερών (νιτροποίηση) και για τα δύο τρίτα γενικά της ρύπανσης που οφείλεται σε στερεές ουσίες.

● Ο «μέσος αμερικανός» καταναλώνει σε ένα χρόνο οκταπλάσιους φυσικούς πόρους από το μέσο Ινδονήσιο και 16πλάσιους από το μέσο κάτοικο του Νεπάλ, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι καλύπτει το πλήθος των πραγματικών του αναγκών. Το αντίθετο μάλιστα. Δεδομένου ότι ο «μέσος αμερικανός» αποτελεί το «μέσο όρο» μερικών Μπιλ Γκέιτς και εκατομμυρίων εξαθλιωμένων αστέγων, ανέργων και υποαπασχολούμενων, αντιλαμβάνεται κανείς το ληστρικό, και για τους φυσικούς πόρους του πλανήτη, χαρακτήρα της «κατανάλωσης» στην καπιταλιστική κοινωνία. Με την ίδια παρατήρηση, πάντα, σημειώνεται γενικότερα ότι το 15% του παγκόσμιου πληθυσμού ευθύνεται για το 56% της παγκόσμιας κατανάλωσης φυσικών πόρων, ενώ το φτωχότερο 40% καταναλώνει μόλις το 11%.

ΧΡΗΣΗ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΩΝ ΧΗΜΙΚΩΝ ΟΥΣΙΩΝ

Οι καρκινογόνες χημικές ουσίες, «χρήσιμες» για την κατασκευή και την εμπορική προώθηση ευρύτατου φάσματος προϊόντων της καπιταλιστικής παραγωγής (από τα παιδικά παιχνίδια μέχρι τα φυτοφάρμακα και τα διαφανή πλαστικά περιτυλίγματα και από τα είδη διατροφής και υπόδησης μέχρι τα καλλυντικά και τον ηλεκτρονικό εξοπλισμό) οδηγούν κάθε χρόνο σε επώδυνο θάνατο πολλές χιλιάδες ανθρώπους. Παρόλα αυτά, τα μονοπώλια των χημικών αλλά και όσα κατασκευάζουν προϊόντα που τα περιέχουν, αντιδρούν σε ρυθμίσεις που θα περιόριζαν, έστω για λίγο, την κερδοφορία τους. Οι όποιες λοιπόν εξελίξεις σημειώνονται στον τομέα αυτό, κάτω και από την πίεση μερικών επιστημονικών φορέων και κάποιων κοινωνικών αντιδράσεων, είναι ιδιαίτερα αργές. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο η πρώτη ρύθμιση για τα χημικά ξεκίνησε το 1967, αλλά μόλις το 1981 οι εταιρείες που προωθούσαν «νέα» χημικά (σε αντιδιαστολή με τα «υπάρχοντα» που εξακολουθούσαν να διακινούνται ανεξέλεγκτα) άρχισαν να παρέχουν δεδομένα ασφαλείας. Και αυτά, όμως, χωρίς πρακτικό αντίκρισμα λόγω έλλειψης αξιόπιστου ελέγχου. Μια νέα προσπάθεια ξεκίνησε το Φεβρουάριο του 2001 με τον Κανονισμό REACH («Καταγραφή, Αξιολόγηση και Πιστοποίηση των Χημικών») για τον έλεγχο της παραγωγής, εισαγωγής και χρήσης των χημικών στην Ευρώπη. Αν όλα «πάνε καλά», εκτιμάται ότι ο Κανονισμός αυτός θα τεθεί σε ισχύ στις αρχές του 2007. Αγνωστο, μέχρι τότε και σε ποιο βαθμό θα εφαρμοστεί. Στο μεταξύ, μερικά ακόμη εκατομμύρια νέων θυμάτων θα τροφοδοτήσουν τα υπερκέρδη των πολυεθνικών παραγωγής και εμπορίας των χημικών, καθώς και των προϊόντων που κατασκευάζουν με αυτά. Και, φυσικά, νέα υποκατάστατα θα επινοηθούν, η βλαπτική δράση των οποίων θα εντοπιστεί ύστερα από μερικές δεκαετίες. Αλλωστε, συχνά, οι αποκαλύψεις αποτελούν μέρος του καπιταλιστικού ανταγωνισμού, όπως και οι «ρυθμίσεις». Και «ο χορός καλά κρατεί», γιατί αυτό εξυπηρετεί την οικονομική ολιγαρχία.

Τα παραπάνω αποδεικνύουν, για άλλη μια φορά, τη σύγχρονη απάνθρωπη στην κυριολεξία φύση του καπιταλισμού, που κρύβεται πίσω από τη βιτρίνα των πολυποίκιλων εμπορευμάτων. Ακόμη και όταν υποχρεώνεται να πάρει, κάτω από τη

γενική κατακραυγή, κάποια διορθωτικά της εγκληματικής του δράσης μέτρα, αυτό γίνεται χωρίς να θίγονται ουσιαστικά τα κέρδη του μεγάλου κεφαλαίου.

ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ (ΤΡΟΠΙΚΑ ΔΑΣΗ - ΔΑΣΗ ΣΙΒΗΡΙΑΣ)

Κάθε χρόνο καταστρέφονται περίπου 200 εκατομμύρια στρέμματα (μιάμιση Ελλάδα) τροπικών δασών, από μια συνολική έκταση 12 δισεκατομμυρίων στρεμμάτων. Υπολογίζεται ότι εάν συνεχιστούν οι σημερινοί ρυθμοί, μέχρι το 2025, όσα τροπικά δάση έχουν σήμερα απομείνει στην Κεντρική και Νότια Αμερική και στη Νότια και Νοτιοανατολική Ασία θα έχουν καταστραφεί και θα έχει απομείνει μόνο ένα μέρος των δασών στη Βραζιλία και στο Ζαΐρ. Ειδικότερα στη Βραζιλία οι απώλειες τροπικού δάσους (Αμαζονία) έφτασαν το 2003 στα 26 εκατομμύρια στρέμματα, γεγονός που συμβάλλει στην αλλαγή του παγκόσμιου κλίματος, τόσο άμεσα, επηρεάζοντας το μηχανισμό δημιουργίας των βροχοπτώσεων, όσο και έμμεσα, καθώς περιορίζεται ο μηχανισμός δέσμευσης του διοξειδίου του άνθρακα (CO₂) του αέρα και επομένως ενισχύεται το φαινόμενο του θερμοκηπίου.

Σε αυτή την καταστροφή έρχεται τα τελευταία χρόνια να προστεθεί και η μαζική αποψίλωση των εκτεταμένων δασών (10 δισ. στρέμματα) της Σιβηρίας, που αποτελούν το 1/5 του παγκόσμιου δασικού πλούτου και διαθέτουν το 50% των αιθαιλών δέντρων του πλανήτη. Ενα ακόμη «δώρο» της νέας τάξης πραγμάτων στην ανθρωπότητα: Φωτιές, ανεξέλεγκτη υλοτόμηση, οικονομικές περικοπές στη δασοφυλάκηση και ιδιωτικοποίηση είναι οι λόγοι της νέας πληγής. Απ' όλες αυτές τις αιτίες υπολογίζεται ότι το 2003 καταστράφηκαν 220 εκατομμύρια στρέμματα Σιβηρικών δασών.

Και όμως, καμία ουσιαστική προσπάθεια ανάσχεσης το φαινομένου δεν εκδηλώνεται, αφού κάτι τέτοιο δεν παρουσιάζει, για την ώρα τουλάχιστον, οικονομικό ενδιαφέρον για το κεφάλαιο.

ΠΥΡΗΝΙΚΑ ΑΠΟΒΛΗΤΑ

Τριάντα χρόνια μετά την έκδοση της οδηγίας της ΕΟΚ (1975) για τη διαχείριση των στερεών αποβλήτων, καμία νομική πρόβλεψη δεν υπάρχει ακόμη στην ΕΕ (ούτε και στις ΗΠΑ) για την ασφαλή διαχείριση των πυρηνικών αποβλήτων, η μεταφορά και απόθεση των οποίων προκαλεί, επανειλημμένα, δυναμικές αντιδράσεις. Ενα σχέδιο οδηγίας που άρχισε να συζητιέται το 2004 με το φιλόδοξο τίτλο «Διαχείριση αναλωμένου πυρηνικού καυσίμου και ραδιενεργών αποβλήτων» ελάχιστη σχέση έχει με τον τίτλο αυτό. Πρόκειται για ένα απελπιστικά γενικόλογό ευχολόγιο που η μοναδική πρακτική του επιδίωξη είναι να πείσει τα κράτη-μέλη να «κρύβουν» τα πυρηνικά απόβλητα, ανεπεξέργαστα, κάπως βαθύτερα στη γη, εάν δεν τα εξάγουν σε «τρίτες χώρες». Επανειλημμένα, άλλωστε, έχει καταγγελθεί ότι ο διαμελισμός της Γιουγκοσλαβίας εξυπηρέτησε, μεταξύ άλλων, και τις ανάγκες της Γερμανίας για τη σιωπηρή και φτηνή εξασφάλιση χώρων για την απόθεση τοξικών και πυρηνικών αποβλήτων. Κάτι που και πάλι καταγγέλλεται, «από τα μέσα» αυτή τη φορά, για ένα παρόμοιο χώρο στην Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (ΠΓΔΜ), κοντά στο αεροδρόμιο των Σκοπίων.

Τα πράγματα, όμως, γίνονται την τελευταία διετία πιο επικίνδυνα, καθώς η πυρηνική σχάση, πηγή ενέργειας χωρίς τη δημιουργία αερίων θερμοκηπίου, αρχίζει να εμφανίζεται από κάποιους διατεταγμένους «ειδικούς» (για την ώρα από ερευνητές

του αμερικανικού πανεπιστημίου του Princeton) σαν μία τεχνολογία φιλική προς το περιβάλλον, σε σχέση με την αντιμετώπιση της υπερθέρμανσης του πλανήτη.

ΓΕΝΕΤΙΚΑ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΜΕΝΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ (Γ.Τ.Ο. Ή ΑΛΛΙΩΣ «ΜΕΤΑΛΛΑΓΜΕΝΑ»)

Υπακούοντας στα κελεύσματα των μονοπωλίων του κλάδου παραγωγής ειδών διατροφής, πρώτα οι ΗΠΑ, έπειτα η ΕΕ και τα υπόλοιπα κράτη του αναπτυσσόμενου καπιταλισμού άνοιξαν προ πολλού το δρόμο για τη διακίνηση των μεταλλαγμένων. Η ΕΕ, ειδικότερα, προχώρησε στη νομιμοποίηση των «μεταλλαγμένων» αρχικά με την Οδηγία 2001/18 και στη συνέχεια με τους Κανονισμούς 1829/2003 και 1830/2003. Και όμως, πολλοί επιστημονικοί φορείς προειδοποιούσαν για τους κινδύνους μη αναστρέψιμης βλάβης στα τοπικά οικοσυστήματα, έντασης του φαινομένου της διάβρωσης των εδαφών, ενίσχυσης της ανθεκτικότητας των μικροβίων στα αντιβιοτικά, πιθανής παραγωγής τοξικών ουσιών, σοβαρών επιπτώσεων σε βάρος της υγείας (αλλεργίες, όγκοι, προβλήματα στο αίμα και στα νεφρά) και άλλων, απρόβλεπτων ακόμη συνεπειών, στη φύση και στον άνθρωπο.

Μάταια, αφού τα κέρδη των μονοπωλίων της διατροφικής αλυσίδας από την ανάπτυξη των μεταλλαγμένων είναι τεράστια:

- Μια πρώτη πηγή κέρδους είναι η διακίνηση μεγαλύτερων ποσοτήτων (α) ζιζανιοκτόνων και εντομοκτόνων, αφού τα μεταλλαγμένα «αντέχουν» μεγαλύτερες ποσότητες φυτοφαρμάκων ανά στρέμμα έναντι των συμβατικών καλλιεργειών και (β) πετροχημικών (νιτρικών) λιπασμάτων, αφού η αυξημένη παραγωγή απαιτεί περισσότερα λιπάσματα.

- Μια δεύτερη πηγή είναι η αύξηση της παραγωγής, κύρια ζωοτροφών, συνεπώς και η αύξηση της παραγωγής κρέατος. Όμως, αυτή την αύξηση της παραγωγικότητας (μείωση χρόνου εργασίας ανά μονάδα παραγόμενου προϊόντος) δεν καρπώνεται ο εργαζόμενος, δεν αποβαίνει σε μια ουσιαστική και γενική άνοδο της κοινωνικής ευημερίας, αφού δεν πέφτουν ανάλογα οι αγοραίες τιμές, την καρπώνονται αποκλειστικά οι δύο συνέταιροι: οι γονιδιακοί κολοσσοί (Monsanto, Bayer κ.ά.) και τα μονοπώλια του διατροφικού κλάδου.

- Μια τρίτη πηγή κέρδους είναι η διαχείριση της «τεχνογνωσίας μετάλλαξης» από μέρους των εταιρειών παραγωγής γονιδίων. Και από την άλλη πλευρά ο αριθμός των πληθυσμών που λιμοκτονούν ή υποσιτίζονται όχι μόνο δεν περιορίζεται, αλλά αυξάνει φτάνοντας ήδη το 1,2 δισεκατομμύρια.

ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑ

Από τους πλέον αξιόπιστους δείκτες βιοποικιλότητας αναγνωρίζονται τα αμφίβια. Μελέτες, λοιπόν, που δημοσιεύτηκαν το 2004 έδειξαν ότι στο μισό από τα 5.743 γνωστά είδη αμφιβίων του πλανήτη εμφανίζεται μείωση, ενώ το ένα τρίτο απειλείται με εξαφάνιση, γεγονός που υποδηλώνει, ήδη, δραματική απώλεια ειδών. Σύμφωνα με τις ίδιες μελέτες για το 43% των ειδών της Ευρώπης εκφράζονται ανησυχίες όσον αφορά τη διατήρησή τους. Στο Διεθνές Συνέδριο της Παγκόσμιας Ενωσης για το Περιβάλλον (Ταϊλάνδη -

Νοέμβριος 2004) ανακοινώθηκε ότι περισσότερα από 7.000 είδη πανίδας είναι στα όρια της εξαφάνισης και περίπου στα 8.000 είδη χλωρίδας. Ήδη, 784 είδη της χλωροπανίδας έχουν οριστικά εκλείψει. Ειδικότερα, το 12% των πτηνών, το 23% των θηλαστικών, το 42% των χελωνών και το 30% των αμφιβίων καταγράφονται στα απειλούμενα με εξαφάνιση.

Βασική αιτία της ραγδαίας υποβάθμισης της βιοποικιλότητας είναι και πάλι η ανεξέλεγκτη δράση του μεγάλου κεφαλαίου που εκδηλώνεται, εδώ, με την επέκταση των παραγωγικών (συνεπώς και των οικιστικών) δραστηριοτήτων σε παρθένες μέχρι σήμερα εκτάσεις (π.χ. Αμαζονία), η βιομηχανική ρύπανση, η υπερεκμετάλλευση της γης και των θαλασσών. Τι σημαίνουν αυτά για τον άνθρωπο; Εκατοντάδες εκατομμύρια εξαρτούν άμεσα την επιβίωσή τους από ζώα, ψάρια και φυτά. Η δραματική μείωσή τους, πολύ περισσότερο η εξαφάνισή τους, απορρυθμίζει τις λειτουργίες ευρύτερων οικοσυστημάτων (ανακύκλωση των θρεπτικών συστατικών και σπόρων, πρόσβαση σε καθαρό νερό και αέρα) επιδεινώνοντας δραματικά τους όρους διαβίωσης. Τι σημαίνει όμως για τα μονοπώλια; Μεγαλύτερο ποσοστό κέρδους, καλύτερη συσσώρευση κεφαλαίου, και αυτούς τους στόχους τελικά εξυπηρετούν οι αποφάσεις των πολιτικών εκφραστών τους, αυτών που χαράζουν τις πολιτικές για το περιβάλλον, και όχι μόνο, σε επίπεδο διεθνικών οργανισμών (ΟΗΕ, ΕΕ, G8 κ.ά.) και εθνικών κυβερνήσεων.

3. ΑΔΙΕΞΟΔΑ ΤΟΥ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΥ: ΤΡΕΙΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ

Τις τελευταίες δεκαετίες εκδηλώνονται μια σειρά απειλητικά για τον πλανήτη φαινόμενα, που ανησυχούν ιδιαίτερα ευρύτερα λαϊκά στρώματα, μαζικές οργανώσεις, επιστημονικούς φορείς, ακόμη και δημόσιους οργανισμούς κάποιων καπιταλιστικών χωρών. Φυσικά, ούτε οι κίνδυνοι αυτοί είναι ικανοί να ανακόψουν την καταστροφική δράση των μονοπωλίων κατά της περιβαλλοντικής ισορροπίας του πλανήτη, της υγείας αλλά και της ζωής των κατοίκων του. Σε μερικές περιπτώσεις, είναι αλήθεια, η καταστροφική για το περιβάλλον και τα φυσικά αποθέματα του πλανήτη δράση των μονοπωλίων φαίνεται, σε πρώτη ματιά, να περιορίζεται, ως ένα βαθμό, από νομοθετικού χαρακτήρα, κυρίως, μέτρα που παίρνουν διεθνείς οργανισμοί και κυβερνήσεις. Μια προσεκτικότερη, όμως, ανάλυση των περιπτώσεων αυτών, λιγοστών έτσι και αλλιώς, δείχνει ότι τα πράγματα είναι διαφορετικά. Ας δούμε τρεις χαρακτηριστικές περιπτώσεις:

ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ «ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΡΜΟΚΗΠΙΟΥ»

Το Πρωτόκολλο του Κιότο (Δεκέμβριος 1997) εκφράζοντας μια εύθραυστη, όπως αποδείχθηκε, ισορροπία μεταξύ λυκο-συμμαχιών και ενδο-ιμπεριαλιστικών αντιθέσεων (η οικονομία των πετρελαίων και της αυτοκινητοβιομηχανίας των ΗΠΑ, απέναντι στις αναδιαρθρούμενες - στη βάση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, του φυσικού αερίου και των καινοτομικών περιβαλλοντικών τεχνολογιών - οικονομίες της ΕΕ και της Ιαπωνίας) διέλυσε σε μια νύχτα τις όποιες αυταπάτες υπήρχαν σε μεγάλο μέρος της κοινής γνώμης, για μια ανάσχεση της επιδείνωσης της κλιματικής αλλαγής του πλανήτη:

● Έθεσε περιορισμένους σε σχέση με τις πραγματικές ανάγκες - στόχους, ως προς τη μείωση των αερίων θερμοκηπίου (Α.Θκ.), δηλαδή μείωση κατά 5% των Α.Θκ. που θα εκπέμπονται από τις βιομηχανικές χώρες το 2010 σε σχέση με το 1990. Ο στόχος αυτός προϋποθέτει ότι και οι ΗΠΑ θα προχωρήσουν σε μείωση των δικών τους Α.Θκ. Με δεδομένο, όμως, ότι οι ΗΠΑ για την υπεράσπιση της δικής τους βιομηχανίας και ενεργειακής παραγωγής (δηλαδή των δικών τους μονοπωλίων) απέσυραν την υπογραφή τους από το Πρωτόκολλο (2001), δεν πρόκειται να επιτευχθεί ούτε ο υποβαθμισμένος αυτός στόχος. Σε πλανητικό επίπεδο θα έχουμε συνολικά αύξηση των Α.Θκ., καθώς στις εκπομπές των ΗΠΑ θα προστεθούν τα Α.Θκ. της Κίνας (που τοποθετούνται στην τρίτη, μετά τις ΗΠΑ και το σύνολο των 15 χωρών της ΕΕ, θέση) και της Ινδίας που αυξάνουν αλματωδώς, καθώς και της Αυστραλίας που επίσης δεν έχει επικυρώσει το Πρωτόκολλο.

Αλλά και οι δεσμευτικοί στόχοι που ισχύουν για τα κράτη που έχουν επικυρώσει το Πρωτόκολλο του Κιότο είναι μαθηματικά βέβαιο ότι δεν πρόκειται να επιτευχθούν. Οι κυβερνήσεις τους, υπακούοντας στις υπαγορεύσεις των διεθνικών μονοπωλίων, αντί να δώσουν βάρος στη λήψη μέτρων ευθείας μείωσης των Α.Θκ., τα σημαντικότερα των οποίων αναφέρονται στη συνέχεια, προώθησαν, με πρωταγωνιστή τη δήθεν «φιλοπεριβαλλοντική» ΕΕ, τους λεγόμενους «ευέλκτους μηχανισμούς», με διακηρυγμένους στόχους:

- Πώς θα διατεθούν τα λιγότερα χρήματα από τα ανεπτυγμένα κράτη, μέσω της εμπορίας των ρύπων.
- Πώς θα επωφεληθεί το μεγάλο κεφάλαιο με τον καλύτερο δυνατό τρόπο μέσα από το χρηματιστήριο της ρύπανσης που δημιούργησε η εμπορία των ρύπων.
- Πώς θα αυξηθεί η «ανταγωνιστικότητα» των καπιταλιστικών οικονομιών (Ευρωπαϊκής Ένωσης, Ιαπωνίας), δηλαδή το παραπέρα ξεζούμισμα των εργαζομένων, στο πλαίσιο του ενδοϊμπεριαλιστικού ανταγωνισμού.
- Πώς θα διευκολυνθούν με τη μεγαλύτερη δυνατή κερδοφορία οι επενδύσεις των μονοπωλίων στις «μεταβατικές οικονομίες» (έτσι ονομάζουν τις οικονομίες της καπιταλιστικής παλινόρθωσης) και στις «αναπτυσσόμενες χώρες» του τρίτου κόσμου.

Αποτέλεσμα των επιλογών αυτών είναι η ΕΕ των 15 να αποκλίνει πολύ ακόμη από την πορεία επίτευξης του στόχου της μείωσης κατά 8% των Α.Θκ., στόχο που η ίδια έθεσε για τον εαυτό της. Όπως ομολογείται στην κοινοτική «Ανασκόπηση Πολιτικής Περιβάλλοντος 2004»: «Σημειώθηκε μικρή μείωση [το 2004] των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου η οποία, όμως, δεν είναι επαρκής για να τεθεί η ΕΕ των 15 στη γραμμική πορεία προς την επίτευξη των στόχων της στο πλαίσιο του Κιότο». Όσο για τα ουσιαστικά μέτρα ευθείας και άμεσης απόδοσης για τη μείωση των Α.Θκ. στην ατμόσφαιρα, αυτά εξοβελίστηκαν πρακτικά για μετά το 2012 και βλέπουμε. Δεν είναι τυχαίο. Η γενικευμένη εφαρμογή ικανοποιητικών τεχνολογικών λύσεων απαιτεί τον κεντρικό σχεδιασμό που στηρίζεται στα κοινωνικοποιημένα μέσα παραγωγής, δηλαδή είναι ευρέως πραγματοποιήσιμο στα πλαίσια ενός ανώτερου κοινωνικού-οικονομικού συστήματος, του σοσιαλιστικού-κομμουνιστικού, για να ανασάνει ο Πλανήτης. Ανάμεσά τους:

- Η βελτίωση των διαθέσιμων, σήμερα, τεχνικών, ώστε να εκπέμπονται λιγότερα Α.Θκ. ανά μονάδα παραγόμενης ενέργειας (ενίσχυση ενεργειακής απόδοσης).
- Η προώθηση της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, σε συνδυασμό, βέβαια, με τις πραγματικές αναπτυξιακές ανάγκες της κάθε χώρας.

- Η χρήση βιοκαυσίμων ως μερικού υποκατάστατου των ορυκτών καυσίμων.
- Η αξιοποίηση μεγαλύτερου μέρους της θερμικής ενέργειας που παράγεται σε μονάδες ηλεκτροπαραγωγής (συμπαραγωγή).
- Η ουσιαστική προστασία και αξιοποίηση των δασών ως φορέων υποδοχής (δέσμευσης, και επομένως μείωσης) του CO₂ της ατμόσφαιρας.

Είναι όμως απαραίτητο να επισημάνουμε ότι επιλεκτικές εφαρμογές των παραπάνω τεχνολογιών δεν έλειψαν στα πλαίσια των καπιταλιστικών οικονομιών, αλλά υποτάχθηκαν στις βασικές νομοτέλειες και στους κανόνες ιδιωτικοποίησης του καπιταλιστικού ανταγωνισμού και της κερδοφορίας. Με αποτέλεσμα, το τελικό ζητούμενο από τους λαούς, η αποφυγή δηλαδή της υπερθέρμανσης του πλανήτη και η ανάσχεση της κλιματικής αλλαγής, να παραμένει στα «αζήτητα» των πραγματικών στόχων των καπιταλιστικών κρατών και των ιμπεριαλιστικών ενώσεών τους. Η τελευταία σχετική Ανακοίνωση της Επιτροπής της ΕΕ (Φεβρουάριος 2005) δεν μπορεί να κρύψει τις δυσοίονες, για τους λαούς, προοπτικές.

ΕΞΑΣΘΕΝΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΤΙΚΗΣ ΣΤΡΩΣΗΣ («ΤΡΥΠΑ») ΤΟΥ ΟΖΟΝΤΟΣ

Με εγκληματική καθυστέρηση και παρά τις επισημάνσεις του επιστημονικού κόσμου (το Πρωτόκολλο του Μόντρεαλ υπογράφηκε το 1987, επτά χρόνια μετά τον εντοπισμό του φαινομένου και τέθηκε σε εφαρμογή δεκατρία χρόνια μετά, το 2000, με τον Κανονισμό της ΕΕ για το όζον) και μόνο αφού εκμεταλλεύτηκαν στο ακέραιο τις επενδύσεις τους, τα διεθνικά μονοπώλια άρχισαν να αποσύρουν από την παραγωγική διαδικασία τα αέρια προϊόντα που μετά την απελευθέρωσή τους προσβάλλουν την προστατευτική (απέναντι στις υπεριώδεις ηλιακές ακτινοβολίες) στρώση του όζοντος στα υψηλότερα στρώματα της ατμόσφαιρας. Πρόκειται για τους χλωροφθοράνθρακες (CFCs), που χρησιμοποιούνταν στα ψυκτικά και κλιματιστικά μηχανήματα, τους υδροχλωροφθοράνθρακες (HCFCs), τα halons και το φυτοφάρμακο μεθυλοβρωμίδιο.

Η μία από τις δύο «τρύπες του όζοντος», η μεγαλύτερη, βρίσκεται στο νότιο ημισφαίριο, πάνω από την Ανταρκτική και επηρεάζει το νότιο τμήμα της Χιλής. Αποτέλεσμα είναι ο τριπλασιασμός των καρκίνων του δέρματος σε σχέση με άλλες κατοικημένες περιοχές, εξαιτίας της ισχυρότερης δράσης της υπεριώδους ακτινοβολίας.

Παρά τα μέτρα που θεσμοθετήθηκαν, το φαινόμενο παραμένει και κατά περίπτωση επιδεινώνεται (π.χ. η «τρύπα» στο βόρειο ημισφαίριο πάνω από την Αρκτική, λόγω ιδιαίτερα χαμηλών θερμοκρασιών - Φεβρουάριος 2005) εξαιτίας της αδηφάγας φύσης των πολυεθνικών για πάση θυσία υπερκέρδη, η οποία, στη συγκεκριμένη περίπτωση, εκφράζεται με την ευρεία λαθρεμπορία των απαγορευμένων χλωροφθορανθράκων και τη διατήρηση σε χρήση του μεθυλοβρωμιδίου.

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΖΗΜΙΩΝ

Τριάντα δύο χρόνια μετά τη νομική θέσπιση της ουσιαστικής περιβαλλοντικής ευθύνης στην Σοβιετική Ένωση (1972), στην οποία θα αναφερθούμε παρακάτω, η ΕΕ δέχθηκε να προχωρήσει, στις αρχές του 2004, σε παρόμοια, αλλά μόνο στα λόγια, ρύθμιση που θα ισχύσει το 2007. Πρόκειται για την πολυδιαφημισμένη οδηγία

«Περιβαλλοντική ευθύνη για την πρόληψη και αποκατάσταση των περιβαλλοντικών ζημιών», η οποία ήλθε ως υπέρ-ώριμη ανάγκη με μεγάλη καθυστέρηση και παρ' όλα αυτά ακόμη έρχεται σε αντίθεση με τα επιμέρους κεφαλαιακά συμφέροντα, γι' αυτό και λειτουργεί ψευδεπίγραφα και αποπροσανατολιστικά. Μερικές επισημάνσεις βασικών διατάξεων της οδηγίας αυτής σκιαγραφούν με ενάργεια, και στην περίπτωση αυτή, το πραγματικό πρόσωπο της «φιλοπεριβαλλοντικής», για τους απανταχού υποστηρικτές της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Διαστρέφεται το περιεχόμενο της «Αρχής της Πρόληψης», καθώς ως προληπτικά μέτρα θεωρούνται εκείνα που λαμβάνονται όχι «για την αποτροπή πιθανού κινδύνου», αλλά για την αποτροπή του διαπιστωμένου και μάλιστα επικείμενου κινδύνου.

Προϋπόθεση για να απαιτήσει κανείς την εφαρμογή των διατάξεων της οδηγίας (π.χ. να κινηθεί η διαδικασία ενάντια σε μια βιομηχανία που ρυπαίνει τα υπόγεια νερά μιας βιομηχανικής περιοχής), είναι να αποδείξει, πρώτα (με ποια διαδικασία και νομικό πλαίσιο;), «την αιτιώδη συνάφεια μεταξύ της ζημίας και της δραστηριότητας» της υπόψη βιομηχανίας.

Από το πεδίο δράσης της οδηγίας εξαιρούνται σοβαρές περιπτώσεις ρύπανσης και εν γένει περιβαλλοντικών βλαβών, όπως:

Η ρύπανση της ατμόσφαιρας (ο αέρας δεν θεωρείται φυσικός πόρος!). Τα περιστατικά θαλάσσιας ρύπανσης (η οδηγία περιορίζεται μόνο στα επίγεια και υπόγεια νερά). Οι περιβαλλοντικές καταστροφές εξαιτίας πολεμικών επεμβάσεων. Η πετρελαϊκή ρύπανση και οι πυρηνικές ζημιές. Οι ακτινοβολίες, ιοντίζουσες και ηλεκτρομαγνητικές. Οι ζημιές των οικοσυστημάτων πλην εκείνων που προστατεύονται από την κοινοτική νομοθεσία, έστω και αν προστατεύονται από εθνικές ρυθμίσεις ή διεθνείς συμφωνίες. Συμπληρωματικά, χωρίς να είναι αυτό το κύριο, σημειώνεται ακόμη ότι δε δίνεται η δυνατότητα απευθείας προσφυγής (δηλαδή χωρίς τη μεσολάβηση του δημοσίου) σε νομική δράση των θιγόμενων από την περιβαλλοντική ζημία σε βάρος της ρυπαίνουσας βιομηχανίας. Αναρωτιέται κανείς, ύστερα απ' όλα αυτά, για ποια «περιβαλλοντική ευθύνη και πρόληψη» μπορεί να μιλάει κανείς.

4. ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ: ΜΕΡΙΚΕΣ ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΛΕΥΡΕΣ

Μερικές πλευρές του καπιταλιστικού εποικοδομήματος στο σημερινό επίπεδο ανάπτυξής του, είναι αποκαλυπτικές των πραγματικών σχέσεων του ιμπεριαλισμού με το περιβάλλον.

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΚΑΙ ΕΕ: ΟΛΑ ΣΤΑ ΜΟΝΟΠΩΛΙΑ

Στις 20 Απριλίου του 2005, η Επιτροπή Περιβάλλοντος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (ΕΚ) ενέκρινε ομόφωνα Έκθεση προς το ΕΚ σχετικά με την ανακοίνωση της Επιτροπής, όσον αφορά την «Τόνωση των Τεχνολογιών υπέρ της Αειφόρου Ανάπτυξης: Πρόγραμμα Δράσης για τις Περιβαλλοντικές Τεχνολογίες

στην Ευρωπαϊκή Ένωση». Η πιο πάνω Έκθεση αποτελεί ένα πολύ καλό παράδειγμα για το πώς, μέσα από όμορφα λόγια (αλλά με «μισές αλήθειες», γενικόλογα ευχολόγια και επιλεκτικές αναφορές), από τη μία μεριά ομολογείται ο βαθύτερος αντιπεριβαλλοντικός χαρακτήρας των κοινοτικών πολιτικών και από την άλλη επιχειρείται να συγκαλυφθούν τα σε βάρος της ανθρωπότητας αποτελέσματα των κοινοτικών δράσεων ή αλλιώς της στήριξης της αντικοινωνικής δράσης των μονοπωλίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

- 1.** Προβάλλεται ως «ζωτικής σημασίας» η «ενίσχυση και η αξιοποίηση των θετικών συνεργειών μεταξύ περιβαλλοντικής προστασίας και ανταγωνιστικότητας». Τώρα για τι είδους «περιβαλλοντική προστασία» μιλούν, όταν το κυρίαρχο είναι η προώθηση της ανταγωνιστικότητας δηλαδή η νομοτελειακή επιδίωξη του πρόσθετου κέρδους, ο καθένας μπορεί να το κατανοήσει.
- 2.** Για άλλη μια φορά η μέγιστη από επιστημονική και κοινωνική άποψη, περιβαλλοντική (και όχι μόνο) αρχή της Πρόληψης παραμένει στα αζήτητα.
- 3.** Αποδείχνονται πέρα για πέρα κροκοδείλια τα δάκρυα που χύνει η Έκθεση επειδή οι «μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις δε λαμβάνονται δεόντως υπόψη στο Πρόγραμμα Δράσης για τις Περιβαλλοντικές Τεχνολογίες (ETAP)» που περιλαμβάνεται στην Ανακοίνωση της Επιτροπής. Και όμως λίγο πιο πριν θεοποιεί και πάλι την ανταγωνιστικότητα και «καλεί την Επιτροπή να θέσει φιλόδοξο στόχο, όσον αφορά το μερίδιο της ΕΕ επί της παγκόσμιας αγοράς για τις περιβαλλοντικές τεχνολογίες»!
- 4.** Και για να μη μείνει καμία αμφιβολία για το πώς εννοεί τις «περιβαλλοντικές τεχνολογίες», η Έκθεση της Επιτροπής Περιβάλλοντος φέρνει ως παράδειγμα τη «χρήση των αστικών αποβλήτων». Αναφέρεται στην «επίτευξη ενεργειακής εξοικονόμησης», μια προσεκτικά επιλεγμένη, νεφελώδη φράση, για να αρχίσει να εθίζεται το κοινό στην προοπτική επαναφοράς της καρκινογόνου καύσης. Κάτι που επιχειρήθηκε ξανά, με βάρβαρο είναι αλήθεια τρόπο, στη χώρα μας, με αφορμή και πρόσχημα την καύση της λυματολάσπης στη Ψυττάλεια. Και, φυσικά, έπεται συνέχεια.
- 5.** Ισχυρίζεται ότι με τη χρήση των περιβαλλοντικών τεχνολογιών στις σημερινές συνθήκες του Ιμπεριαλισμού, θα μειωθεί, μέσω της «αποτελεσματικότητας σε επίπεδο πόρων», «το κόστος για τη βιομηχανία και τα νοικοκυριά», λες και δε γινόμαστε καθημερινά μάρτυρες του γεγονότος ότι η μείωση του κόστους για τη βιομηχανία, ανά μονάδα παραγόμενου προϊόντος, μεταφράζεται κατευθείαν σε περισσότερα κέρδη για το μεγάλο κεφάλαιο και μεγαλύτερη ακρίβεια για τα νοικοκυριά.
- 6.** Ζητάει την επίσπευση ενός ακόμη αντιλαϊκού οικονομικού μέτρου, την πράσινη φορολογία. Χρησιμοποιεί, γι' αυτό, τον τεχνοκρατικό, και παραπλανητικό για το κοινό, όρο του «συνυπολογισμού του εξωτερικού κόστους», με φόρους (που θα μετακυλίσουν στους εργαζόμενους, ως καταναλωτές) φορολογικές μειώσεις και επιχορηγήσεις, επιβολή επιβαρύνσεων στους χρήστες (και άλλο χαράτσι στους εργαζόμενους ως χρήστες, απευθείας αυτό και όχι μέσω μετακύλισης) και στους ρυπαίνοντες (που θα τις μετακυλίσουν «στρογγυλεμένες» και πάλι στους εργαζόμενους). Ειδικότερα για την ενέργεια προβάλλει την «οικολογική

φορολόγηση» ως «σημαντικό μέσο για να επιτευχθούν οι ορθές ενεργειακές τιμές», δηλαδή για να ακριβύνει, για το λαό, ακόμη παραπάνω η ενέργεια από ορυκτά, κατά κύριο έργο, καύσιμα.

7. Αλλά εκεί που η διαστρέβλωση της πραγματικότητας από μέρους των οργάνων της ΕΕ φτάνει στα υπέρτατα όριά της, συναγωνιζόμενη επάξια αυτήν των υπερατλαντικών συμμάχων της, είναι η απόδοση των αιτιών για τους περιφερειακούς πολέμους μεταξύ φυλών και λαών, όχι στις επεμβάσεις των ιμπεριαλιστών, αλλά στους σπανίζοντες πόρους ή αλλιώς στις «δυσεύρετες πηγές»! Τόσο ωμά, τόσο απροκάλυπτα.

ΤΑ ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΔΙΕΘΝΙΚΑ ΜΟΝΟΠΩΛΙΑ

Το μέγεθος της οικονομικής και πολιτικής δύναμης των σύγχρονων διεθνικών μονοπωλίων πολλές φορές αποκαλύπτεται και από τις αστικές πηγές, όπως αυτές του ΟΗΕ. Συχνά οι αποκαλύψεις αποτελούν και μέρος του ανταγωνισμού τους. Εχει όμως την αξία του να δούμε αυτά τα μεγέθη:

- Οι παγκόσμιες συγχωνεύσεις και εξαγορές, το 1999, εκατονταπλασιάστηκαν σε σχέση με το 1980. Και αυτός ο ξέφρενος ρυθμός συνεχίζεται.
- Το 1999, μεταξύ των 100 μεγαλύτερων οικονομιών στον κόσμο, 51 ήταν εταιρείες και 49 κράτη (με βάση σύγκρισης τις πωλήσεις και το παραγόμενο προϊόν αντίστοιχα).
- Το 1999 οι πωλήσεις κάθε μιας από τις πέντε μεγαλύτερες εταιρείες στον κόσμο ξεπερνούσε το ΑΕΠ εκατόν ογδόντα δύο (182) κρατών!

Φυσικά οι χώρες όπου βρίσκεται η έδρα αυτών των μονοπωλίων και οι καπιταλιστικές οικονομίες που βρίσκονται προς την κορυφή της καπιταλιστικής πυραμίδας συμπίπτουν. Υπαγορεύουν πολιτικές αποφάσεις για πολεμικές επεμβάσεις στο Ιράκ, το Αφγανιστάν, την πρώην Γιουγκοσλαβία και γενικότερα τα Βαλκάνια, υποδαυλίζουν συγκρούσεις στην Αφρική και σε κράτη της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, επεμβαίνουν ωμά στα κράτη της Λατινικής Αμερικής, κάτι που κανείς δεν το αμφισβητεί. Υπαγορεύουν επίσης αντικοινωνικές και αντιλαϊκές πολιτικές και σε μια σειρά άλλους τομείς, μεταξύ των οποίων και για το περιβάλλον. Και πώς θα μπορούσε να είναι διαφορετικά όταν το «Περιβάλλον» είναι για τα διεθνή μονοπώλια:

- Η πηγή άντλησης και καταλήστευσης των πεπερασμένων φυσικών πόρων του πλανήτη.
- Ο φυσικός χώρος στον οποίο ασκούν τις ανεξέλεγκτες (στην πράξη) δραστηριότητές τους και απορρίπτουν τα απόβλητά τους.
- Ο ιδιαίτερα επικερδής τομέας παραγωγικών, μόνο όμως για τους ίδιους, επενδύσεων αλλά και πρόσθετων χρηματοδοτήσεων (π.χ. κρατικές παραγγελίες για «ερευνητικά» προγράμματα).

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ (ΜΚΟ) ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Η «κρυφή γοητεία» του ιμπεριαλισμού δεν εκδηλώνεται μόνο σε κυβερνητικό και διακρατικό επίπεδο, όπου προβεβλημένα και μη στελέχη του αντίπαλου (;)

στρατοπέδου, προϊούσης και της βιολογικής ηλικίας, περνούν κατά καιρούς, άλλοτε κραυγαλέα άλλοτε με κάποια «σεμνότητα», στις γραμμές του. Το φαινόμενο εκδηλώνεται και σε επίπεδο φορέων, που κατορθώνουν αρχικά να συγκινήσουν την κοινή γνώμη με τη δράση ακτιβιστών μελών τους και στη συνέχεια με την ευθύνη των ηγετικών τους ομάδων νοθεύουν το περιεχόμενό τους, αμβλύνουν το λόγο τους, αναπροσανατολίζουν τους στόχους τους, με άλλα λόγια ακυρώνουν, στην ουσία, τους διακηρυγμένους σκοπούς τους, συμπλέοντας, τελικά, με τις στρατηγικές επιλογές του μεγάλου κεφαλαίου. Αποδέχονται τη φιλοσοφία της αντιλαϊκής, βαθιά ταξικής αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει», πιάζουν για το παραπέρα χαράτσωμα των εργαζομένων μέσα από την προώθηση των περιβαλλοντικών φόρων, αποδέχονται στο όνομα του εφικτού, αντιπεριβαλλοντικές κατά βάση συνθήκες (το Πρωτόκολλο του Κιότο, π.χ. από «φαρσοτραγωδία» όπως αρχικά καταγγέλλονταν, και πολύ σωστά, μεταμορφώθηκε ξαφνικά σε «ελπίδα του πλανήτη») αναγνωρίζουν χώρο φιλοπεριβαλλοντικής και φιλόανθρωπης δράσης στο μεγάλο κεφάλαιο.

Η τάση αυτή «διευκολύνεται» και ενισχύεται με υψηλές οικονομικές παροχές μέσα από τις περιβόητες Προγραμματικές Συμβάσεις μεταξύ κυβερνητικών φορέων και διεθνών οργανισμών και «πιστοποιημένων» ΜΚΟ. Σε όχι λίγες περιπτώσεις, η ακτιβιστική δράση των μελών διεθνούς εμβέλειας περιβαλλοντικών οργανώσεων κατάντησε να λειτουργεί ως δωρεάν διαφημιστική καμπάνια για τη διεύρυνση του «κύκλου εργασιών» των ηγετικών τους ομάδων.

Η εξέλιξη αυτή αναδεικνύει, ασφαλώς, ακόμη περισσότερο το ρόλο και τις ευθύνες του ριζοσπαστικού, αγωνιστικού, μαζικού κινήματος, πρώτ' απ' όλα του εργατικού κινήματος σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο για την ισόρροπη επίδραση του ανθρώπου στη φύση, απαλλαγμένου από το καταστροφικό κίνητρο και κυνήγι του αδηφάγου καπιταλιστικού κέρδους. Το παράδειγμα των λαϊκών κινητοποιήσεων στη χώρα μας ενάντια στην ίδρυση αλλά και στον τρόπο λειτουργίας μεγάλων ρυπογόνων παραγωγικών μονάδων αποδεικνύουν τη μεγάλη σημασία των αγώνων αυτών για την ουσιαστική προστασία του περιβάλλοντος. Από την άλλη, όμως, μεριά, αποσαφηνίζουν και τα όριά τους, αφού αυτοί οι αγώνες δεν είναι από μόνοι τους ικανοί να δώσουν ολοκληρωμένη και διαρκή λύση στο μεγάλο ζητούμενο της περιβαλλοντικής προστασίας του πλανήτη συνολικά, καθώς και των διάφορων επιμέρους στοιχείων του. Τι απομένει λοιπόν;

5. ΜΟΝΑΔΙΚΗ ΛΥΣΗ: Η ΑΝΑΤΡΟΠΗ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Θα χρειαζόταν ολόκληρο βιβλίο για να καταγράψει κανείς τις περιβαλλοντικές «επιδόσεις» των μονοπωλίων και των πολιτικών τους εκφραστών. Με τα ζητήματα που επιλέξαμε να σκιαγραφήσουμε στο άρθρο αυτό, δεν τελειώνει, φυσικά, ο κατάλογος των περιβαλλοντικών εγκλημάτων του σύγχρονου καπιταλισμού σε βάρος του πλανήτη και των λαών που τον κατοικούν.

Θαλάσσια ρύπανση, τοξικά απόβλητα, διασυνοριακή μεταφορά αέριων τοξικών ρύπων, απερίημωση και διάβρωση, τα φονικά μικροσωματίδια, η ηχορύπανση, οι ραδιενεργές και ηλεκτρομαγνητικές (κεραίες, υποσταθμοί, γραμμές υπερυψηλής τάσης) ακτινοβολίες, η ρύπανση και υφαλμύρωση των υπόγειων νερών, η νιτροποίηση εδαφών και νερών, οι τεράστιες φυσικές καταστροφές (αντιμετωπίσιμες, όμως, υπό άλλες πολιτικές συνθήκες, όπως δείχνει το παράδειγμα της σοσιαλιστικής Κούβας), τα βιομηχανικά ατυχήματα μεγάλης έκτασης, μαζί και το εργασιακό

περιβάλλον, προστίθενται στον κατάλογο. Και ακόμη: Υποσιτισμός, έλλειψη πρόσβασης σε καθαρό νερό και ηλεκτρική ενέργεια, έλλειψη στοιχειωδών φαρμάκων, περιβαλλοντικοί πρόσφυγες (π.χ. από τη Νέα Ορλεάνη), συνθήκες ανθρώπινης δουλείας για μεγάλο αριθμό οικονομικών μεταναστών στις «έννομες προηγμένες κοινωνίες». Μα ο κατάλογος των δεινών του πλανήτη και των λαών του δεν τελειώνει ούτε εδώ. Ούτε πρόκειται ποτέ να τελειώσει, όσο ο ιμπεριαλισμός θα έχει το πάνω χέρι. Όσο το κυρίαρχο κριτήριο χάραξης των διαφόρων πολιτικών, μαζί και της πολιτικής για το περιβάλλον, θα είναι η εξυπηρέτηση των συμφερόντων του μεγάλου κεφαλαίου. Η ανατροπή του είναι, επομένως, το τελικό ζητούμενο.

Με τη μαζική, αγωνιστική, συνειδητή δράση των εργαζομένων, μόνης ικανής να οδηγήσει σε ουσιαστικές λύσεις, όχι αποσπασματικά αλλά μέσα από μια συνολικότερη πολιτική ανατροπή, που θα εξασφαλίσει και θα ανοίξει το δρόμο σε ένα ανώτερο κοινωνικοοικονομικό σχηματισμό.

6. Ο ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ ΠΟΥ ΓΝΩΡΙΣΑΜΕ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Στην αρχή του άρθρου αυτού αναφερθήκαμε με αδρές γραμμές στη σχέση Σοσιαλισμού και Περιβάλλοντος. Δεν είναι, όμως, λίγες οι φορές που οι απολογητές της ιμπεριαλιστικής νέας τάξης πραγμάτων, δηλωμένοι και μη, ανίκανοι να αρθρώσουν κάποιο αξιόλογο αντεπιχείρημα στην καταλογιζόμενη ως καταστροφική για τον πλανήτη δράση τους, προσπαθούν να υπεκφύγουν με το κοινότυπο πλέον ερώτημα: «Και στη Σοβιετική Ένωση, τα ίδια δεν γίνονταν;». Ποντάρουν στην άγνοια των περισσότερων για τις ιδιαίτερες συνθήκες στη χώρα που πέρασε με ορμή από ένα καπιταλισμό με πολλά προκαπιταλιστικά κατάλοιπα στην οικοδόμηση του σοσιαλισμού, που είχε να αντιμετωπίσει την ξένη επέμβαση πριν καλά-καλά ορθοποδήσει, που σήκωσε πάνω της το κύριο βάρος της ναζιστικής επίθεσης, που επέδρασε αποφασιστικά, με ανυπολόγιστες όμως θυσίες και καταστροφές, στη μεγάλη αντιφασιστική νίκη των λαών. Αξίζει, λοιπόν, να πούμε δυο κουβέντες και για το ζήτημα αυτό:

● Αμέσως μετά την νίκη της Μεγάλης Οκτωβριανής Σοσιαλιστικής Επανάστασης, ψηφίστηκε από το 2ο Πανρωσικό Συνέδριο των Σοβιέτ, με πρόταση του Λένιν, το «Διάταγμα για τη γη» (26 Οκτωβρίου 1917). Ακολούθησαν τα διατάγματα «Για τα δάση» (27 Μαΐου 1918), «Για τις θεραπευτικές περιοχές κρατικής σημασίας» (20 Μαρτίου 1919), «Για το υπέδαφος» (1η Μαΐου 1919), «Για την προστασία ιχθύων και θαλάσσιων ζώων» (24 Μαΐου 1921), «Για την προστασία των μνημείων της φύσης» (16 Σεπτεμβρίου 1921).

Όλα αυτά τα διατάγματα, το καθένα ανάλογα με το θεματικό του αντικείμενο, «εκφράζουν τις λενινιστικές αρχές προστασίας του περιβάλλοντος: Κρατική ευθύνη, δημιουργία συστήματος οργάνων ελέγχου και εποπτείας προστατευόμενων περιοχών, οργάνωση ορθολογικής αξιοποίησης της φύσης, υπολογισμός των συμφερόντων των γενεών του μέλλοντος για τη χρησιμοποίηση του φυσικού πλούτου, ευθύνη για τη μη σωστή στάση προς τη φύση».

● Το 1924 οργανώθηκε η Πανρωσική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης, ενώ το 1933 έγινε το 1ο Πανερωσικό Συνέδριο Προστασίας της Φύσης, στους στόχους του οποίου περιλαμβανόταν και η καταπολέμηση της καταστροφικής και αντιοικονομικής χρησιμοποίησης των φυσικών πόρων.

● Σταθμό στη βιώσιμη (με την πραγματική έννοια του όρου) διαχείριση του περιβάλλοντος στη Σοβιετική Ένωση, αποτέλεσε η απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου του 1972 του Ανωτάτου Σοβιέτ «Μέτρα για την περαιτέρω βελτίωση της προστασίας του περιβάλλοντος και την ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων». Με την απόφαση αυτή, η φροντίδα για την προστασία του περιβάλλοντος αναγνωρίστηκε ως ένα από τα σπουδαιότερα καθήκοντα του Σοβιετικού Κράτους. Το Δεκέμβριο της ίδιας χρονιάς, δηλαδή 20 χρόνια πριν τη Διάσκεψη για τη Γη στο Ρίο της Βραζιλίας, σε κοινή πανηγυρική σύνοδο της ΚΕ του ΚΚΣΕ και του Ανώτατου Σοβιέτ, αφιερωμένη στα 50 χρόνια της δημιουργίας της ΕΣΣΔ, ψηφίστηκε η έκκληση «Προς τους λαούς του κόσμου», στην οποία τονιζόταν η μεγάλη σημασία που είχε για την ανθρωπότητα ο αγώνας ενάντια στην επιδείνωση του φυσικού περιβάλλοντος, τη ρύπανση του αέρα, των θαλασσών και των ποταμών, τη ρύπανση των πόλεων. Λίγες μέρες αργότερα, στις 29 Δεκεμβρίου 1972, η ΚΕ του ΚΚΣΕ και το Υπουργικό Συμβούλιο της ΕΣΣΔ, ψήφισαν εκτενή απόφαση «Για την ενίσχυση της προστασίας του Περιβάλλοντος και τη βελτίωση της χρησιμοποίησης των φυσικών πόρων».

● Από το 1974, τα μέτρα προστασίας της φύσης αποτέλεσαν συστατικό μέρος των ετήσιων και πεντάχρονων σχεδίων ανάπτυξης της λαϊκής οικονομίας για όλες της τομεακές πολιτικές σε όλη την ΕΣΣΔ. Την ίδια χρονιά, το Υπουργείο Αγροτικής Οικονομίας της ΕΣΣΔ ίδρυσε φορέα για την προστασία των σπάνιων και απειλούμενων με εξαφάνιση ζώων και φυτών.

Οι αντίπαλοι του υπαρκτού σοσιαλισμού, προσπαθώντας να αποστρέψουν την προσοχή των λαών από τα δικά τους εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και της φύσης, επανειλημμένα επικέντρωσαν τα πυρά τους σε κάποιες σημαντικές περιβαλλοντικές βλάβες που οφείλονταν σε ελλείψεις και λάθη στο σχεδιασμό. Οι βλάβες, όμως, αυτές που προέκυψαν στη δύσκολη πορεία της σοσιαλιστικής οικοδόμησης προς όφελος όλου του σοβιετικού λαού και της έμπρακτης διεθνιστικής αλληλεγγύης του προς τους αγωνιζόμενους λαούς και κινήματα, καμία σχέση δεν είχαν, ούτε έχουν με τα συνειδητά εγκλήματα των ιμπεριαλιστών σε βάρος της ανθρωπότητας και της φύσης, που διαπράττονται σκόπιμα και μεθοδευμένα για τη μεγιστοποίηση των κερδών του κεφαλαίου. Και σε καμία περίπτωση δεν ανατρέπουν τη βασική διαπίστωση: Σοσιαλισμός και Προστασία του Πλανήτη είναι δύο έννοιες στενά δεμένες. Είτε το θέλουν είτε όχι, ο πρώτος είναι το μέλλον του δεύτερου.

Ο Μπάμπης Ζιώγας είναι μέλος του Τμήματος Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Περιβάλλοντος της ΚΕ του ΚΚΕ.